

Halász Péter

„A HAZÁÉRT LEHET SOKAT TENNI.
A HAZÁÉRT LEHET NAGYON SOKAT TENNI.
DE A HAZÁÉRT ELEGET TENNI
SOHASEM LEHET!”

– *Komlóssy József: Utolért az idő – Merjünk magyarok lenni*
című könyve apropóján –

Agyergyói és partiumi felmenőkkel rendelkező, Szilágyságban gyermekeskedő, Budapesten, Debrecenben, Sopronban, Vancouverben, végül Zürichben tanuló Komlóssy József ennek a részben önéletrajzi jellegű, de annál sokkal többet nyújtó könyvnek a szerzője¹. Az 1956-os forradalom szele Észak-Amerikába röpitette, hogy aztán a kanadai Vancouverben szerzett diplomájával kezdjen erdőbeclő, híd- és útépítő munkáját Svájcban folytatva egyre tevékenyebben és eredményesebben bekapcsolódni az Európa akkor még boldogabbik felén kibontakozó, a nemzeti kisebbségek és nyelvcsoportok érdekképviseletét szolgáló nemzetközi szervezetek munkájába. Érdekes találkozásokban, szép utazásokban – nemegyszer nászutazásokban – volt része, amikről színes és tanulságos beszámolókat olvashatunk könyvében. De mindeközben sohasem feledte '56-os menekülése közben évfolyamtársaival tett fogadalmát: *„Nem a jobb élet reményében megyünk el innen, hanem azért, hogy barátokat s fegyvert szerevezve visszajöjjünk, és tovább harcoljunk az elnyomóink ellen! Azóta többször is visszatértünk, barátokat is hoztunk, hogy szellemi fegyverekkel védjük az egyetemes magyarságot”*. Ezért tért vissza még élete „délelőttjén” a vén Európa rücskös képének egyik legráncosabb tájára, ahol fületlen padlásszobával kezdve, tanult mesterségére alapozott komoly és kemény, nyomvonalakat tervező, utakat építő és más kultúrmérnöki munkával szép egzisztenciát, magyarán megélhetési feltételeket teremtett magának. Amint barátja és külügyi fegyvertársa, Németh Zsolt írja a könyv

1 Komlóssy József: *Utolért az idő – Merjünk magyarok lenni*. Budapest, 2022, Méry Kiadó és a Pro Minoritate Alapítvány.

előszavában a „mesemondó lobbistáról”, Komlóssy öntevékenyen, saját elhatározásából fogott bele a kisebbségvédelembe – „*senki sem küldte vagy fizette ezért*”. De a mérnökséget se hagyta abba, hiszen abból élt, ráadásul nem kenyérkereső robotként mászta műszereivel Svájcban a Jura kanton hegyeit, hanem élvezettel, olykor valósággal belefeledkezve. Így megengedhette magának, hogy a semmivel sem könnyebb, de talán sokszor hasznosabb szenvedélyével, a különböző európai kisebbségek, elsősorban a külhoni sorsba vetett magyarok érdekeit szolgálja.

Amint meghonosodott Svájcban, egyre gyakrabban látogatott „haza”, vagyis Erdélybe. Ezek az utak mindig lelki és érzelmi feltöltődést jelentettek számára. Meghatóan emlékezik gyermekora szilágysági helyszíneinek vizontlátására, ami ugyan földrajzilag a Partiumban van, de magyarsága már több mint száz esztendeje osztozik a Királyhágótól keletre élők sorsában. Vagy a Kraszna folyót tápláló Seredenke mellett találkozhatott az őrá, mint a hajdani kicsi úrfira, kicsi Józsikára emlékező falubeliekkel; máskor ditrói születésű édesanyja rokonságához látogatott Gyergyóba, hogy „megöntözze a gyökereit”. Ami képletesen a tágabb szülőföldnek nyújtott, kézzel fogható segítséget is jelentette. Amire először az 1977-es év tavaszán, a Vránca megyei központtal bekövetkezett nagyerejű földrengés után, a Háromszéken megrongálódott, majd' kéttucatnyi, elsősorban református és unitárius templom helyreállításához szükséges, elsősorban anyagi, valamint szakmai segítségnyújtással kerülhetett sor. Az akkori körülmények miatt a Svájcban gyűjtött pénzt a „racionális mérnökember”, ha nem is a trükkök százaival, de „egy kicsi székely furfanggal”, olykor édesanyja futárszolgálatát is igénybe véve juttatta el a rendeltetési helyére, amiből aztán megvehették az építőanyagokat, s a gyülekezet kalákában elvégezhetette a kétkezi munkát. A megsérült székelyföldi templomoknak a svájci adományozók megszervezésével és adományaik célba juttatása során Komlóssynak bőven volt lehetősége, hogy tájékozódjon az erdélyi történelmi egyházak helyzetéről, a gyülekezetek nehézségeiről, a magyar lelkészképzés akadályairól, s hamarosan alkalma nyílt arra is, hogy Bécsben minderről őszintén tájékoztassa az EBEÉ² egyik konferenciá-

2 Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet: a mai EBESZ elődje, amit 1975-ben hoztak létre, hogy a Helsinki záróokmány értelmében alkalmi fórumot teremtsenek a többoldalú, főképp a kelet–nyugati párbeszédnek.

jának résztvevőit. Sikeres előadását csak a bukaresti katolikus püspök tartotta hazugságnak, de az elnöklő osztrák bíboros hamar leintette a magáról megfélemlítő egyházatyát. Ez volt Komlóssy József „diplomáciai szűzbeszéde”, s ekkor kezdődött nemcsak a Trianonban feldarabolt magyarok, hanem több más európai kisebbség érdekeit képviselő, „önkéntes külügyi” szolgálata. Ehhez meg kellett tanulnia ennek a szakmának a mesterfogásait is, meg kellett ismerkednie a gyakorlati diplomácia – ahogy ő nevezi – boszorkánykonyhájának működésével. A bécsi EBESZ³ ülései idején valóságos ingajáratot folytatott Zürich és Bécs között, amit odaadással végzett kenyérkereső munkája mellett nem volt könnyű sem megszervezni, sem megvalósítani. De a szenvedéllyel végzett munka, különösen, ha időnként látjuk is valami eredményét – magamról tudom –, kevésbé fárasztó.

Komlóssy Józsefnek megvolt ehhez a felnőttfejjel kezdett tevékenységéhez minden emberi adottsága: jó megjelenés, széles körű irodalmi és történelmi műveltség, udvarias, de meggyőző tárgyalóképesség, kellő adag humorérzék és megfelelő mennyiségű székely furfang. Ezek nagymértékben segítették az eredményes munkához szükséges jó emberi – baráti, munkatársi, fegyvertársi – kapcsolatok kialakításában. Emellett, mint önéletrajzi visszaemlékezéseiből kitűnik, jó adag szerencse is kísérte nagyobb vállalkozásait, de hát már az ókori görög hajósok mondásából tudhatjuk, hogy csak az kap kedvező szelet, aki tudja, hogy hová akar hajózni. Ő pedig mindig pontosan tudta, mégpedig nem csak azt, hogy mit akar elérni, de azt is, hogy miért. Sőt, rendszerint azt is, hogy kinek, kiknek az együttműködésével, segítségével, máskor pedig, hogy a felvállalt célok elérése érdekében kit, vagy kiket kell megnyernie és támogatnia. Hiszen nem tartozott soha egyetlen politikai párthoz, a jó kezdeményezések segítése céljából szegődött – korszerű Buga Jakab „szabad vitéz” módján – egy-egy „reguláris” akcióhoz. Így lobbizott sikeresen Svájcban a felbomlóban lévő Jugoszláviából kiválni akaró Szlovénia önállóságáért, amivel sikerült megmásznia a hivatalos bürok-

3 Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet a világ legnagyobb biztonsági szervezete, amely Európa, Észak-Amerika és Közép-Ázsia 57 államát fogja össze. 1992-ben alakították állandó intézménnyé, az 1994-es budapesti konferencián vette fel jelenlegi nevét.

rácia 'barikádjait', s ez kinyitotta számára a FÜEN⁴ kapuit, s 1993-ban, első magyarként, alelnökéül választotta a szervezet. Ez a „nem kormány szintű”, vagyis civil szervezeteket összefogó „ernyőszervezet”, amin keresztül „szóban és írásban is hallathatták hangjukat az ENSZ-ben, az EBESZ-ben, később letették az Európa Tanácsban, az emberi jogok, azon belül az őshonos nemzeti kisebbségek jogai védelmének egyik alapkövét, az 1201-es ajánlást, „ami sok esetben szerves része az ET-tagság feltételeinek, tehát elvileg kötelező a tagországok számára”. Elvileg – mondom –, mert a vállalt kötelezettséget az ET nem tudja számon kérni, erre ugyanis nincsenek eszközei, sem pedig az „azokat be nem tartó ET-tagország számára hátrányos következményei”. Mégsem pusztában elhangzó kiáltás a nemzeti kisebbségeket védő szervezetek szava, mert fel lehet velük hívni a nemzetközi közvélemény figyelmét, hivatkozni lehet rá, s előfordul, hogy még a többségi „hatalmak illetékesei” is meghallják, akik miatt elhangzott a kiáltás. A 20. századi békeszerződések nyomán a Kárpát-medence utódállamaiban maradt, többségükben magyar kisebbségek ugyancsak rászorultak erre az ő védelmükre is létrejött szervezetre. Komlóssynak sikerült egyre jobban bedolgoznia magát a FÜEN kisebbségvédő szervezetbe, egyre többet tanult, tapasztalt, és egyre több ország diplomatái vették igénybe segítő külügyi szolgálatát. Különösen azután, hogy Közép-Európa keleti részén a totalitárius rendszerek összeomlását követően ezen országokban is megnyílt a tényfeltárás és a direkt kisebbségvédelem lehetősége. Ehhez természetesen szükség volt nagy adag, olykor a naivitás határát súroló csodavárásra, de hát már Kodolányi János megmondta a negyvenes évek elején a szárszói találkozó megnyitó beszédében, hogy „aki nem hisz a csodákban, annak nincs közöttünk a helye”. A Szlovénia függetlenségének elismeréséért végzett lobbizáson és a Svájcban élő szlovének „hadrendbe állításán” kívül, Komlóssy sokat segített a magyar kormánynak abban, hogy sikerült elhagytunk a készülő szerb rehabilitációs törvényből a délvidéki magyarokat sújtó, diszkriminatív „kollektív bűnösség” igaztalan használatát. Később a nyugat-balkáni

4 Federal Union of European Nationalities (Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója) az európai őshonos nemzeti kisebbségek és nyelvcsoportok érdekképviseleti szervezete.

aromun (aromán) népcsoport veszélyeztetett kultúrájáról szóló ET-jelentés szakértőjeként mindent megtett a beszámoló sikere érdekében: a jelentéstevő katalán képviselőt dokumentumokkal látta el, akárcsak a veszélyeztetett ural-altáji népek kultúrájáról szóló jelentés készítőit is. Így „magyar sovinizmussal”, szakszerűtlenséggel aligha tudták hitelesen megvádolni. Az volt ugyanis az elve, hogy „saját nemzete érdekeit csak akkor szolgálhatja értékrendje szerint, ha mások igazáért is síkra száll”. Így aztán, ha úgy adódott, még baloldali pártokhoz tartozó diplomatákkal is össze tudott fogni, ha meglátta bennük a nemzeti elkötelezettség jeleit.

Az Európai Unió az ezredforduló idején nem volt olyan érzéketlen a tagországok őshonos nemzeti kisebbségeinek önrendelkezését veszélyeztető problémák iránt, mint az utóbbi években. A 3. évezred legelején olyan konferenciákat, konferenciasorozatokot támogatott, amelyen a részt vevő szakemberek megbeszélhették, hogy egy-egy tagország milyen emberjogi kötelezettségeket vállalt, s azokból mennyi és miként sikerült betartania. Ezekben a négyévenkénti rendezvényeken természetesen Komlóssy József is részt vett, s mint a FÜEN alelnöke nemzetiségre való tekintet nélkül, pártállástól függetlenül, ki tudta építeni személyes kapcsolatait. A Siófokon rendezett konferencián az anyanyelvhasználat és a nemzeti önazonosság szoros kapcsolatáról beszélt, valamint arról, hogy milyen veszélyes egy népcsoport számára, ha a többségi hatalom „megpróbálja koptatni egy népcsoport identitását”. Hiszen némelyik, Oroszországban élő, alig pár száz lelkes, finnugor nyelvű néptöredék már az eltűnés határán van. Identitásuk is annyira megkopott, hogy az orosz kormánynak szánt, Komlóssy által fogalmazott figyelemfölvívó levelet „talán a hallgatóság fele, ha aláírta”. Aligha ismerhették a Goethe Faustjában elhangzó figyelmeztetést: „Csak annak jussa élet és szabadság / Ki napról-napra vívja ki!”

Komlóssy József külhoni magyarokért végzett jöszolgálati munkásságának egyik legkonkrétabb, leglátványosabb – és talán legmeghatóbb – eredménye lett az 1946-ban minden emberi belátást nélkülöző határmegvonással kettéosztott Szelmenc falu két része közti átjárását lehetővé tevő hosszadalmas, de eredményes akció. Az Árpád-korban keletkezett, zömében magyar lakosságú falu számára ugyanis azt írták

a sors könyvében, hogy 1920-ban, Magyarország trianoni feldarabolásakor odaadják az akkor létrehozott Csehszlovákiának. De a szelmenci magyaroknak nem ez volt a legnagyobb tragédiájuk, hanem az, hogy a II. világháborút követően „a győztes jogán” úgy húzták meg a csehszlovák-szovjet határt, hogy az kettévágta Nagy- és Kísszelmencet. Amikor aztán egyoldalúan kimondta a térség Szovjetunióhoz csatolását, amit 1945. június 29-én a Moszkvában megkötött a szovjet-csehszlovák szerződés meg is erősített, vagyis Csehszlovákia „lemondott” Kárpátaljáról. A szerződés jogilag csak 1946. január 30-án lépett hatályba, gyakorlatilag azonban már az aláírás előtt érvényes volt. Az új határral a 800 lakosú Nagyszelmencet és a 300 lakosú Kísszelmenc területének egy részét Csehszlovákiához, míg Kísszelmenc területének nagyobbik felét – a Szovjetunióhoz csatolták. A szovjet határőrök a falvakat keresztülszelő új határon egyetlen nap alatt hat méter magas deszkapalánkot építettek, ami megakadályozta, hogy az egymástól elszakított testvérek, rokonok, ismerősök akár csak láthassák is egymást. Egészen elképesztő, agyafúrt trükkökkel, a határmenti földjeiken kapálva, kaszálva, különböző dalokba rejtett szövegekkel tudtak üzeneteket váltani az túloldalon gyomláló rokonaikkal, amit az orosz vagy ukrán határőrök természetesen nem értettek. Ezt a szégyenletes, szürreális állapotot sikerült 61 esztendő múltán Komlóssynak, többek segítségével, csaknem öt esztendő körülmekintő diplomáciai munkával, kérvények, beadványok sokaságával, „25 ország négy eltérő pártcsoportjához tartozó képviselőjének támogatásával”, ha nem is megszüntetni, de „egy gyalogos- és kerékpárforgalomra alkalmas, napi 12 órás üzemidejű átkelővel” humánusabbá tenni. Az ünnepélyes határnyitáson a beszédet tartó Németh Zsolt joggal állapíthatta meg, hogy: „ebben a legmagyarabb szlovák-ukrán faluban 2005. december 23-án véget ért a II. világháború, eltűnt Európa utolsó vasfüggönye”.

Komlóssy József az 1960-as évek elején, Kolozsváron élő anyai nagybátyjától hallott először a moldvai csángómagyarokról, aki látva feltámadó érdeklődését, a Budapesten élő Domokos Pál Péterhez irányította, akitől aztán bőséges felvilágosítást kaphatott „a világ legelfeledettebb kisebbségéről”. Komlóssy pedig nem felejtette el a leckét, ettől kezdve minden adatot, ismeretanyagot begyűjtött erről a sorsverte magyar népcsoportról, velem is ekkortájt ismerkedett meg.

1997-ben egy nemzetközi konferencián találkozott azzal a Moldvát járó, de már jó ideje Svédországban élő biológussal, akit évekkorábban még én igazítottam első útjára, s azóta jelentős anyagot gyűjtött össze a moldvai magyarok dudakultúrájáról.⁵ Ő lett 1997-ben Komlóssy első moldvai látogatásának kalauza. Megismerkedett az 1990-ben Sepsiszentgyörgyön megalakult, de később a Kárpátokon túli Bákó megyébe települt Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (MCSMSZ) munkájával. Tapasztalhatta a feszült hangulatot, ami a csángók egy részének az anyanyelvű oktatás és a vallásgyakorlat iránti igénye miatt alakult ki, de azért volt remény, hogy az akkor a kormányba került RMDSZ kialakjon számukra valami lehetőséget a bukaresti jobbközép koalíciótól. Az MCSMSZ bízott benne, hogy miként a törvény lehetővé teszi, szülői kérésre a magyar nyelvet és irodalmat fakultatív tantárgyként lehet oktatni a csángómagyar falvak iskoláiban. Csak három év múlva születhetett meg az engedélyező rendelet, ám utána se ment könnyen a végrehajtása. Komlóssy elhatározta, hogy az Európa Tanács elé viszi a moldvai magyarok kálváriáját. Felkereste a finn küldöttség egyik tagját, aki – a kisebbségek iránti példamutató toleranciájáról híres Åland-szigeteken született svéd emberként – minden kisebbségi téma iránt fogékony volt. Beszámolt neki moldvai tapasztalatairól, megmutatta határozati javaslatának vázlatát, és kérte, hogy vállalkozzon a beterjesztésére. A diplomata azonban a siker érdekében maga helyett olyan politikust javasolt, aki néprajztudósként, kellő szakmai megalapozottsággal tudná elkészíteni a beadványt. Ezért a korábbi kulturális minisztert, a finn Tytti Isohookana-Asunmaa asszonyt kérték fel a csángók képviselőjére, aki már rendszeresen látogatta az oroszországi finnugor népcsoportokat, több jelentést is készített róluk, de mint kiderült, a moldvai csángómagyarokról sohasem hallott. 1998 szeptemberében a finn parlamenti küldöttség strasbourgi irodájában ismerkedtek össze, Komlóssy felajánlotta, hogy segít a téma háttéranyagainak az összeállításában, el is viszi Moldvába, s a csángók helyzetét ismertető határozati javaslat benyújtásához összegyűjti a megfelelő számú támogató aláírást.

5 Stuber György: *Moldvai csángómagyar „sípások”*. *Dudakultúra a magyar nyelvterület legkeletibb részén, 1973–2010*. Kolozsvár, 2010, Kriza János Néprajzi Társaság.

1999 nyarán több moldvai településen megfordultak, számos csángó emberrel beszéltek, így szinte nevetségesnek tűnt, hogy a Bákó megyei prefektúrán a megyei kormány megbízott és a főtanfelügyelő arról próbálta meggyőzni Tytti asszonyt, hogy csángó népcsoport nem is létezik, csak néhány ember tud magyarul, így nem is igen van igény a magyar oktatásra. A hűvös léghőmérsékletéről másnap a megyei sajtóban is megjelent egy torz és rosszindulatú tudósítás. Tytti asszonynak azonban nem ment el a kedve a felvállalt szolgálattól, sok hasonlóságot talált a moldvai magyarok és az ázsiai finnugor népek díszítőművészei között, s életre szólóan beleszeretett a csángók kultúrájába. Meg is hívta a pusztinai Nyisztor Ilonát és zenekarát egy finnországi fesztiválra, ahol saját házában látta őket vendégül. Az Európa Tanács számára nyolc pontban foglalta össze következtetéseit, egyebek között fontosnak tartotta a csángók tájékoztatását arról, hogy milyen jogok illetik meg őket. Szorgalmazta a csángó iskolákban az anyanyelvű oktatás bevezetését és a „csángó nyelvű” misézést a templomokban, hangsúlyozta továbbá, hogy a 'csángó nyelv' alatt mindig a magyar nyelv archaikus változatát érti.

Az ET kulturális és oktatási bizottságában heves román ellenállásba ütközött a téma megtárgyalása, mert védeni akarták asszimilációs politikai gyakorlatukat. Ezért felkérték a bizottság főtájkárát, a portugál João Ary szakértőt, vizsgálja meg a témát, és döntse el, hogy Tytti asszony jelentése milyen tartalommal kerüljön az Európa Tanács parlamenti közgyűlése, valamint miniszteri bizottsága elé. Komlóssy ellátta João Ary urat angol nyelvű, reprezentatív, jól áttekinthető, hiteles anyagokkal. Ugyanakkor a bukaresti római katolikus érsekségtől is érkezett hozzá levél arról, hogy a moldvai csángókat csak a magyar nacionalisták tekintik veszélyeztetett népcsoportnak és igyekeztek cáfolni mindazt, amit a finn asszony jelentése tartalmazott. Ez a levél megerősítette szándékukat: elmenni a csángó falvakba, hogy a portugál diplomata személyesen győződhessen meg a helyzetről. Pusztinában megtudták, hogy a faluban mintegy ötvenen kérvényt adtak be, amiben kérték, hogy a gyermekük fakultatív órákon tanulhasson magyarul az iskolában, de az igazgatónő rendre behívta a szülőket és visszavonatta a kérést. Azzal fenyegette őket, hogy nem adja ki nekik a családi pótlékhoz szükséges igazolást, ha heti két-három magyar órára járatják

a gyermeküket. Aryék átmentek az igazgatónőhöz, aki azt mesélte, hogy „nincs írott változata a csángó nyelvnek”, a magyar nyelv oktatása megterhelné a gyermekeket, ráadásul „az iskola 150 tanulója közül csak a buták, az alacsony intelligenciájúak igényelték a magyar nyelvtanulást”. A templomnál is kellemetlen élményeket szereztek: a plébános csak románul volt hajlandó velük szóba állni, pedig az édesanyja a szomszéd faluban magyar néprajzi adatközlő. Azt mondta a pap: „hiába is érdeklődnek a magyar szertartásról, mert itt a csángó nyelv más, mint a magyar, a hívek nem is értenék meg az imákat”. Amúgy is már mindenkivel szóba álltak, és kiderült: „már nem is igénylik a magyar liturgiát”. Ezzel az útravalóval indultak Bákóba, a megyeszékhelyre. A bákói prefektúrán egész tömeg várta őket: újságírók, falusi polgármesterek, egyházi emberek, helyi és bukaresti politikusok. A kormány megbízott elmondta, azért jöttek, mert vitába akarnak szállni velünk a moldvai katolikusok történetéről, de „João Ary közölte velük, hogy számára a csángó kérdés nem egyháztörténeti, nyelvészeti vagy néprajzi ügy, hanem csakis emberjogi kérdés. Nem a történelem érdekli, hanem a jelen. Ő az anyanyelvi vallásgyakorlat és az oktatás problémáiról fog jelentést készíteni, s azt írja le, amit tapasztal. Nem a román ideológiák érdeklik, hanem az, hogy miért nincs magyar óra, ha a szülők folyamatosan kérik. Miért félemlítik meg az embereket, miért gyakorolnak nyomást rájuk, ha az ország törvényei engedélyezik a magyar nyelvű oktatást? A csángó falvakban szolgáló papok miért nem használják a hívek anyanyelvét a templomban, ha erre igény van? Ha nem használják, miért nem engedik meg, hogy a szomszédos egyházmegyéből átjövő pap magyarul misézzen? Miért nem énekelhetik a templomban a hívek a magyar vallásos népénekeket?” Az ingerült hangnemű vitában ismét hallhatták, hogy „csak a gyenge képességű gyermekek kérik a magyar órát, a szülők maguktól vonják vissza a kéréseiket, Magyarországról és Erdélyből szítják a problémát. A csángók nyelve nem is magyar, nem is értenék a liturgiát és az énekeket”. Majd Ary úr hozzátette: „ő portugál létére nem tud magyarul, de románul sem. De a két nyelvet meg tudja különböztetni egymástól. Márpedig a meglátogatott falvakban mindenki magyarul köszönt nekik”. A vitára az tette fel a koronát, amikor egy román történészprofesszor, a csángó szervezetek velük lévő magyar képviselőire mutatva kijelentette: „Ha

maguk, az ET küldöttei nem akarják meghallgatni a történelmi tényeket, akkor legalább vizsgálják meg a csángó szervezet jelen lévő képviselőinek koponyaalkatát, és rájönnek, hogy ezek nem hasonlítanak a magyar koponyákra, mert ezek itt mind románok, csak éppen katolikusok”. Leírhatatlan, hogy a náci fajelmélet hangoztatása mit váltott ki Ary úrból! Gazdag tapasztalatokkal indulhattak vissza Csík-szeredába.

João Ary el is készítette a jelentését, aminek nyomán az ET politikai csoportja megszavazta, hogy készüljön jelentés a parlamenti közgyűlés és az ET minisztertanácsa számára, és annak előterjesztője Tytti Isohookana-Asunmaa asszony legyen. Ez a végleges jelentés kimerítően tartalmazta mindazt, amit ő meg Ary összeállított. Ezt a testület el is fogadta, és májusban az Európa Tanács jóváhagyta a kilenc pontból és kilenc alpontból álló dokumentumot. Ez lett az 1521/2001. számú ajánlás, aminek talán legfontosabb megállapítása, hogy a népcsoport neve csángó, és a magyar nyelv egyik korai, archaikus változatát beszéli. Romániát pedig a moldvai csángó kultúra, hagyományok és nyelv védelmére kötelezik. Ezzel megtört a jég – írja a szerző –, ma már „kevésbé ellenséges” velük szemben a román politika, de gáncsoskodás érezhetően maradt a mai napig is. Jelenleg huszonöt moldvai település román tanítási nyelvű iskolájában hetente három magyar órát tartanak, összesen mintegy 1500 gyermeknek, a magyar állam által támogatott csángó oktatási program keretében. A délutáni (iskolán kívüli) foglalkozásokon kétezeren vesznek részt harminc településen. Ezt a programot az MCSMSZ irányítja a budapesti kormány támogatásával. Magyar házakat hoztak létre, az óvodafejlesztési program is működik, Bákóban pedig 2019-ben magyar kollégiumot nyitottak. Néhány templomban már „volt példa arra is”, hogy vendég pap magyarul misézhetett – de hirdetés és harangszó nélkül. A jászvásári püspökség 2019 eleje óta havonta egy magyar nyelvű misét is engedélyezett Bákóban.

Az Európa Tanács a munkáját segítő hivatásos és önkéntes diplomaták közreműködésével az utóbbi emberöltőnyi időben jelentősebb eredményeket tudott elérni a moldvai csángómagyar népcsoport érdekében, mint ami a 20. század egészében történt. A moldvai magyarok nyelvét, anyagi és szellemi műveltségét értékes tanulmányok, kötetek százai

őrzik, és gazdagítják az egyetemes magyar művelődéstörténetet. Sajnos egyéb és újabb, elsősorban gazdasági tényezők veszedelmesen fékezik a megmaradásukért küzdő erőfeszítéseket. A nagyarányú kivándorlás durván szaggatja a szülőföldjükbe, hagyományaikba kapaszkodó gyökereiket, és történelmi sorsukból fakadóan bizonytalan identitásuk miatt egyre inkább fenyegeti őket a jellegtelen és öntudatlan tömegben való feloldódás veszélye. A 200 ezerre apadt moldvai katolikusságból már csak mintegy 50 ezren ismerik és használják elődeik magyar anyanyelvét. Pedig a magyar államnak – írja Komlóssy –, kihasználva az Európai Unió kínálta lehetőségeket, van „Csángóföld” számára gazdaságélénkítő, munkahelyteremtő befektetési terve is, de ez iránt egyelőre még nem sikerült fölkelteni Bukarest érdeklődését. Egyelőre, mondom, mert szeretném hinni, hogy Komlóssy József és fegyvertársainak erőfeszítései nem voltak hiábavalók... Sem az Ung-vidéken, sem Szlovéniában, sem Erdélyben, sem Szerbiában, sem pedig Moldvában.

*Akasha II., 8., 2021
(110 x 100 cm, akril, vászon)*